

ATGIMĘS TIKRAM GYVENIMUI

KULTŪROS IR MENO OAZĖS, PRAŠMATNIŲ PUOTŲ IR PASLAPTINGŲ MEILĖS ISTORIJŲ LIUDYTOJAI – TOKIA YRA FASADINĖ DVARŲ PUSĖ. EGZISTUOJA IR KITA, NE TOKIA INTRIGUOJANTI, BET NE MAŽIAU SVARBI. TAI – DIRBAMI LAUKAI, GYVULIŲ IR NAMINIŲ PAUKŠČIŲ PILNI TVARTAI, GRŪDŲ IR KITOKIŲ GĖRYBIŲ ARUODAI. JEI NORITE PAMATYTI TIKRĄ DVARO GYVENIMĄ, VERTA APSILANKYTI **ILZENBERGE**.

VIRGINIJA RIMKUVIENĖ

Rokiškio rajone, pačiame Latvijos pasienyje esančiame vos prieš trejus metus atgimusiam Ilzenbergo dvare, verda gyvybė. Dvelkianti kasdienybė, o ne pagimdyta turistų srautų, pokylių ir festivalių. Lauke kauptukais dirbuojasi kelios moterys, vyrai krauna į daržinę šieną, o ką tik pradėtų restauruoti rūmų kieme sukiojasi statybininkai. Kyštelime nosį į išpūdingo dydžio akmeninį svirną – ten daugybė maišų su grūdais ir miltais, greta esančio namo rūsyje didžiulėje krosnyje kepa duona, o paežerėje stovinčioje senojoje rūkykloje, tiesa, įtaisius modernų pečių, rūkoma mėsa ir sūriai. Po visų darbų galima pasikaitinti didžiulėje pirtyje ant ežero kranto – joje per 1863 m. sukilimą prausėsi ir rūbus džiovinosi sukilėliai. Iš viso šioje dvarvietėje yra net 24 po erdvų, išpuoselėtą parką išsi-barstę pastatai. Visi jie atkurti ant buvusių pamatų ir sienų pagal nuotraukas ir architektūrinius brėžinius. Mažiausiai pasikeitę yra centriniai dvaro rūmai.

Natūrinio ūkio turtai

„Šis namas buvo prievaizdų. Ir dabar jame glaudžiasi mūsų administracija. Kaip matote, nepasikeitė ir jo paskirtis“, – sako erdvioje svetainėje arbata ir naminiu pyragu vaišindamas vyriausiasis Ilzenbergo dvaro prievaizdas, arba, šiuolaikiškai kalbant, ūkio

direktorius, Jonas Dalis. Trejus metus ekologiškai ūkininkaujantis Ilzenbergo dvaras šį rudenį tikisi gauti ekologinio, o po dvejų metų – biodinaminio ūkio sertifikata. Jei pavyks, tai bus didžiausias biodinaminis ūkis Baltijos šalyse. Įmantrus pavadinimas reiškia daugeliui įprastą lietuvių natūrinį ūkį, kuriame auginama visko po truputį, čia pat perdirbama ir gaminama. Ir ko tik Ilzenberge nėra – erdviuose šiltnamiuose auga ne tik agurkai, pomidorai ir krapai, bet ir egzotiškesni augalai – pankoliai, baklažanai. Šalia esančiame darže dera braškės, bulvės, laukuose – įvairūs javai, žirniai, grikiai. „Kas Lietuvoje auga, tą ir auginame, – sako J. Dalis. – Paisyti sezoniškumo, nenaudojame jokių priemonių sezonui prailginti. Auginame be trąšų ir pesticidų. Ką žemė duoda, tuo ir džiaugiamės.“ Nenualinti dirvos padeda sėjomaina, į tą pačią žemę ta pati kultūra sėjama tik kas ketvirti metai. Trąšų šeiminkai pagamina senoviniu būdu – į tuščius karvių ragus sudeda

Ilzenbergo dvaras – ne tik vienas gyviausių, bet ir vienas seniausių Lietuvoje.

Nuotraukos – Raimundo Atzgausko

Ilzenbergo ūkio direktorius Jonas Dalis kviečia užsukti į Amatų namus

Didžiuliuose šiltnamiuose dera ir lietuviški, ir egzotiškesni augalai

Mėsiniiai jautukai šienami tik natūraliu pašaru – žole, sienu ir miltais

300 metų senumo ažuolas yra didžiausias iš visų, augančių Baltijos regiono dvaruose

Sename dvare neapsieinama be šiuolaikinės technikos

Ant tilto, vedančio į Meilės salą, jaunavedžiai mėgsta ne tik fotografuotis, bet ir tuoktis

mėsą, ragus įkasa į žemę, palaiko pusę metų, tuomet iškasa. Šias vertingas natūralias organines trąšas skiedžia vandeniu ir maitina laukus. Ši priemonė ir nuo kai kurių ligų padeda apsisaugoti. Išvengti kenkėjų galima ir tinkamai susodinus augalus – štai kodėl tarpuose tarp baklažanų želia bazilikai.

Iš ūkiui priklausančių 500 hektarų žemės maždaug pusę sudaro pievos. Jose ganosi apie pusšimtis karvių, daugybė avių. Šalia tvartų vaikštinėja ką tik nuo žindymo atpratinti mėsiniai jautukai. Rupšnodami šieną iš kupetos jie vis dar tiesia kaklus karvių link ir gailiai subaibia. „Šių jaučių mėsa labai vertinama, – į realybę sugrąžina J. Dalis. – Yra vientisos struktūros, be jokių riebiųjų liukų, nes gyvuliai šeriami tik natūraliu pašaru – žole, šieniu, miltais. Nenaudojame jokių augimų skatinančių priedų ar antibiotikų, gyvulių neskiepijame.“ O ką daro tuomet, kai susergera? „Gydome natūraliomis priemonėmis arba skerdziamė“, – atsako jis. Tenka patirti įvairių nuostolių. Kartais iš poros šimtų viščių užauga vos 50 vištų. Ypač įvairioms ligoms neatsparūs kalakutai. Bet ką darysi – juk kadaise vaistų irgi nebuvo. Vis dėlto negali sakyti, kad šiuolaikinis Ilzenbergo ūkis yra toks pat kaip prieš šimtmečius – kieme rikiuojasi naujausia technika, o didžiulė vištėdė, kurioje telpa 260 dedeklių, žiemą šildoma kaip gyvenamasis namas. Vištos, kaip ir pridera, vaikštinėja po erdvų kiemą ir deda, jei ne auksinius, tai gana brangius kiaušinius – dešimt jų kainuoja 4 eurus. Tiesa, juos realizuoti bene lengviausia – išperkami iki paskutinio, tad ateityje planuojama vištų auginti dvigubai daugiau. Paklausus ir medus – ūkyje yra 14 avilių, bet ketinama jų turėti apie 30.

Kaip ir dera natūriniame ūkyje, čia pat viskas perdirbama ir gaminama įvairių produktų. Yra malūnas. Iš po jo girnapsių byra itin vertingi visadaliai kviečių, rugių, avižų, grikių miltai. Jie ne tik parduodami, čia pat iš jų kepama duona, konditeriniai gaminiai. Iš viso Ilzenbergo dvare veikia net aštuoni maisto gamybos cechai: mėsos, medaus, vaistažolių, pieninė-sūrinė, birių produktų pakavimo cechai ir t. t. „Stengiamės, kad mūsų pirkėjai galėtų

Auginame be trąšų ir pesticidų. Ką žemė duoda, tuo ir džiaugiamės.

gauti visko, ko reikia, pradant mėsa ir sūriais, baigiant žalumynais“, – sako J. Dalis. Apie 30 proc. šio ūkio gaminių keliauja į sveikų bei ekologiškų produktų parduotuves, likę dedami į vadina muosius krepšelius. Tokių nuolatinių krepšelius užsakančių klientų ūkis turi apie 100. Produktus jie pasirenka ir užsisako internetu. Šie švieži, ką tik paruošti pakuojami ir keliauja į Vilnių, Kauną, Anykščius, Panevėžį, Uteną, Rokiškį. „Aišku, nėra taip, kad visada turime visko – jei tą savaitę skerdziamas jautis, turime jautienos, jei avis – avienos, – paaiškina pašnekovas. – O štai kiaušinių, vištienos, miltų ar pieno gaminių būna visuomet.“

Iš viso šiame ūkyje, įskaičiuojant administraciją, dirba vos 20 žmonių. Dar apie 15 samdomi lauko darbams. Pasak J. Dalio, šiame dvare mokami maždaug 30 proc. didesni atlyginimai nei vidutiniškai Rokiškio rajone, tad specialistų – maisto technologų, agronomų, zootechnikų, veterinarų atvyksta net iš Vilniaus. Nesibodi padirbėti ir vietiniai – vos atvykę prievaizdų namo tarpduryje sutikome dvi merginas, atėjusias prašyti darbo.

500 metų istorija

Ilzenbergo dvaras – ne tik vienas gyviausių, bet ir vienas seniausių Lietuvoje. Įkurtas 1515 m., jis pirmiausia buvo paminėtas vokiečių šaltiniuose. Tai nenuostabu – juk šią teritoriją nuo XIII a. valdė Livonijos ordinas, o dvaro apylinkėse gyveno ištis marga liaudis: sėliai, lietuviai, latviai, lenkai, vokiečiai, žydai, rusai. Pirmasis jo savininkas ordino vasalas Berndtas Kerssenbrockas šią nuostabią vietą atrado važiuodamas karieta apžiūrėti jam dovanotų žemių. Leno teisėmis paskirta valda reišė, kad Kerssenbrockai, jeigu jiems patiks, Ilzenberge galės įsikurti iki gyvos galvos. Kelionė buvo ne trumpa – iš Vokietijos jam reikėjo nusibelsti į Livonijos ordino parkraštį. Ruduo buvo sausas ir šiltas, tad kelias neprailgo, o vaizdai, kuriuos išvydo nuo kalvos į Ilgio ežerą žvelgiantis Berndtas, jį sužavėjo iš pirmo žvilgsnio. Čia jis pastatė dvarą, ir Kerssenbrockų giminė jį valdė 100 metų. Jiems priklausė 615 ha dirbamosios žemės ir 2234 ha žemės su valstiečiais. Kad geriau įsijaustų į dvaro istorijos pradžią, dabartiniai jo lankytojai gali pasivažinėti XIX a. viduryje Austrijoje pagaminta karieta „Victoria“. Tiesa, šią pramogą reikėtų užsisakyti iš anksto, mat, pasak J. Dilio, dabartiniame dvare kol kas nėra nė vieno arklio, jų tenka skolintis.

Vėliau apie 70 metų dvarą valdė Korfų giminė, o tuomet maždaug šimtui metų jį į savo rankas buvo paėmę Orgies-Rutenbergai. Į istoriją jie įėjo kaip liuteronų bažnyčios Ilzėje (apie 2 km nuo dvaro) statytojai. Ji, beje, yra išlikusi iki šių dienų. Paskutinis Orgies-Rutenbergų giminės dvaro valdytojas buvo Ernstas Ditrichas. Neturintis palikuonių didikas, veikiamas 1861 m. prasidėjusios žemės reformos, baudžiavos panaikinimo ir sukrėstas 1863 m. sukilimo, spruko į Paryžių, o Ilzenbergo dvarą pardavė iš Rusijos atvykusiam vokiečių kilmės inžinieriui N. N. Fuchsui. Šis valdė tik trejus metus, bet per tą laiką spėjo nemažai nuveikti – perstatė dvaro rūmus, jie, iš esmės nepakeisti, išliko iki mūsų dienų. Vėliau ši valda atiteko lietuviams. Iki Antrojo pasaulinio karo valdė bajorų Dimšų šeima. Aukštosios kelių ir komunikacijos mokyklos (Peterburgas) absolventas Eugenijus Dimša buvo vedęs iš žymios rumunų šeimos kilusią Liviją Maiorescu. Jos tėvas buvo garsus rumunų literatūros kritikas, politikas: pirmiausia – švietimo, užsienio reikalų ministras, paskui – ministras pirmininkas. Mirus Eugenijui, dvarą iki 1940 m. valdė jo žmona su dukromis Janina ir Livija. Jauniausioji Eugenija mirė maža.

Per ilgą savo istoriją Ilzenbergo dvaras ir jo apylinkių gyventojai patyrė daug išbandymų – atlaikė marą, badą, Livonijos karą, Napoleono armijos antplūdį, du sukilimus (1831 ir 1863 m.), karus su švedais. Šiuos dar mena trys nuo XVII a. likusios patrankos ir svirne stuksančios šaudymo angos. Tiesa, tikrąsias patrankas Livija Dimšaitė 1926 m. padovanojo Kaune esančiam Vytauto Didžiojo karo muziejui. Šiuo metu šalia svirno stovi patrankų dvyknės, padirbintos laikantis XVII a. karo pabūklų gamybos technologijos.

Tai, kad dvaro valdytojai ir jo apylinkių gyventojai buvo lietuviai, nulėmė šios teritorijos likimą 1920 m. brėžiant sieną tarp Lietuvos ir Latvijos. Dvaro teritorija atsidūrė nedideliame Lietuvai priklausančiame, bet į Latvijos teritoriją išiskverbusiame iškyšulyje, perpus buvo padalytas ir Ilgio ežeras. Deja, ta dalis dvaro žemių, kuriose daugiausia gyveno latvių, atiteko Latvijai, tad dvaro valdos gerokai sumažėjo. Dar labiau jos sumažėjo per 1935 m. vykdytą žemės reformą.

Sovietų laikais dvaras buvo konfiskuotas, laimė, jo savininkams kažkaip stebuklingai pavyko išvengti tremties. Iš dalies pasisekė ir dvarui – jis tapo svarbiausia šio regiono kultūrinių susibūrimų, koncertų, švenčių vieta, o Ilzenbergo parkas buvo įtrauk-

tas į saugomų objektų sąrašą. Tiesa, kai pagrindiniai rūmai buvo paversti „Ekran“ gamyklos darbuotojų poilsio baze, gerokai pasikeitė jų interjeras, viduje buvo įrengta daug nedidukų kambarių. Tad dabartiniai šeimnininkai, norėdami atkurti autentišką vaizdą, priversti griauti visas pertvaras.

Bene labiausiai dvaras nuskurdo atgavus Lietuvai nepriklausomybę. Keliavo iš rankų į rankas, bet niekas juo nesirūpino. Pastatai nyko, sienos aižėjo, stogai kiuro, vagys išlupinėjo net sienų akmenis. Kai 1998 m. Ilzenbergo dvare buvo apgyvendintas sargas, vagystės liovėsi, tačiau dvaro rūmai ir toliau stovėjo netvarkomi. Ilzenbergo dvaras atgimė jį ir jam priklausančias žemes išigijus verslininkui Vaidui Barakauskui. Jis jau ketveri metai palaiko šios vietos gyvybę.

Prisiekti amžiną meilę

Dvare verdantis gyvenimas neišsklaido čia tvyrančios ramybės auros. Ją kuria šimtamečiai medžiai, aplink avilius dūzgiančios bitės, ramiai tyvuliuojantis ežero vanduo. Ant ežero kranto įrengta daili apžvalgos aikštelė, laiptai iki vandens telkinio ir medinis tiltas per jį. Tiltas veda į Meilės salą – įsimylėjėlių mėgstamą vietą. Pasak legendos, saloje auga stebuklingas ažuolas, prie kurio ištartos meilės priesaikos yra amžinos. Viena dažniausiai pasakojamų istorijų siekia 1860 m. Kalbama, kad prie šio ažuolo Ievai meilę prisiekęs Jonas net dvylikai metų buvo paimtas į caro armijos rekrūtus. Grįžęs negalėjo patikėti – Ieva visą tą laiką jo ištikimai laukė. Šioje įspūdingoje vietoje dabartiniai jaunavedžiai ne tik rengia fotosijas, bet ir tuokiasi.

Parke augantis ažuolas tokia magiška galia pasigirti negali, bet garsėja tuo, kad yra didžiausias iš visų augančių Baltijos regiono dvaruose. 300 metų senumo, 30 metrų aukščio ir 2 metrų skersmens, jis vis dar kelia savo žalias šakas į dangų. Savo paslapčių čia turi kone kiekviena kertelė. Pasak legendų, dabartinės rūkyklos vietoje anksčiau buvo bokštas, kuriame plakdavo baudžiauninkus. Nežinia, ar dėl tokios liūdno slovės, ar dėl kitų priežasčių, pagal savo tiesioginę paskirtį rūkykla nebuvo naudojama seniai – jau tarpukariu čia buvo sandėliukas, o ant karčių mėšai kabinti supdavosi šikšnosparniai. Kur kas šlovingesnė yra dar XVII a. pradžioje pastatytos pirties praeitis. Ji yra netgi senesnė už šimtmečiu vėliau įkurtą dvaro parką. Iš pradžių joje, pastatytoje atokiau nuo rūmų, vaizdingiausioje Ilgio pakrantės vietoje, maudėsi bajorų Kerssenbrockų šeima. Kai kilmingieji pirties malonumus iškeitė į kur kas labiau jų luomui tinkančias maudynes karštose voniose ir kubiluose, čia kurį laiką praustis atėdavo tarnai ir darbininkai, bet neprižiūrima pirtelė nyko ir griuvo. Gal būtų ir visai sunykusi, jei ne 1863 m. sukilimas. Ilzenberge kurį laiką savo stovyklą buvo įrengę sukilėliai, vadovaujami kunigo Antano Mackevičiaus. Pastebėję senosios pirties pamatus, ant jų surentė rąstinę – joje vyrai maudydavosi, džiovindavo drabužius. 30 vyrų talpinanti pirtis ir šiuo metu laikoma didžiausia ir seniausia veikiančia dvaro pirtimi Lietuvoje.

Smalsiausiems lankytojams dvare rengiamos teatralizuotos ekskursijos su gidu, o netolimoje ateityje čia bus galima ir pagyventi – šiuo metu atnaujinamuose dvaro rūmuose planuojama įrengti apie 20 kambarių. Apsistoti bus galima ir šalia dvaro įrengtame kempinge. Mąstoma ir apie kavinukę. Tiesa, biodinaminiame ūkyje išaugintų produktų ir patiekalų iš jų degustacijos rengiamos jau dabar. ■

